

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Katedra právních oborů, řízení a ekonomiky

Bakalářská práce

Okolnosti vylučující protiprávnost

Vypracoval: Schwarzová Petra
Vedoucí práce: JUDr. Hájková Vladimíra

České Budějovice 2014

Abstrakt

Název této práce je okolnosti vylučující protiprávnost. Tuto bakalářskou práci jsem napsala při studiu na Jihočeské univerzitě a na zdravotně sociální fakultě. V celé práci jsem se snažila popsat druhy okolností vylučujících protiprávnost. Jak uvedené v trestním zákoníku, tak i výčet jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost a to mimo trestní zákoník.

Jako každý moderní stát má i Česká republika své právní základy v Ústavě České republiky a Listině základních práv a svobod a souvisejících předpisů. V úvodu této práce jsem se věnovala výčtu ústavních předpisů spojených s trestně právní úpravou České republiky.

Popsala jsem nejdůležitější zásady českého práva a upozornila na nízkou osvětu společnosti vůči těmto institutům. Dále jsem zde popsala postup jakým jsem psala tuto práci. Vycházela jsem převážně z trestního zákoníku České republiky a trestního zákona Spolkové republiky Německo.

Ve druhé kapitole jsem popisovala vývoj okolností vylučujících protiprávnost obecně a na našem území. A to od počátku vzniků společenství až po vznik států. Pokusila jsem se zaměřit na 18. a 19. století, kde se podle mě událo nejvíce změn a to díky Rakousku-Uhersku.

Poté jsem se věnovala rokům 1918-1939 prvorepublikovému Československu. Poté jsem popsala události za protektorátu Čechy a Morava. Ještě v druhé kapitole je uvedeno, stav v České republice po 2. světové válce a to společně s komunistickým převratem. Poslední podkapitola je o obecném vymezení dnešní právní úpravy.

Do třetí kapitoly jsem zahrнула okolnosti vylučující protiprávnost uvedené v trestním zákoníku a to krajní nouzi, nutnou obranu. U těchto dvou institutů jsem charakterizovala všechny pojmy, které jsem shledala důležitými. Poté jsem provedla srovnání těchto okolností vylučujících protiprávnost.

Dále tato kapitola pokračuje svolením poškozeného, přípustným rizikem a oprávněném použití zbraně.

Následující kapitola je věnována vybraným okolnostem vylučujících protiprávnost upravené mimo trestní zákoník. Zde jsem uvedla pouze výčet. V páté kapitole jsem se rozhodla uvést německou právní úpravu. Popsat její okolnosti vylučující protiprávnost a na konci této kapitoly upozornit na jejich rozdíly a shody s českou trestní úpravou.

V závěru jsem došla k těmto skutečnostem, oba zákony upravující tyto instituty jsou díky společenskému vývoji na vysoké úrovni, ale vždy je co dohánět.

Upozornila jsem na určitá doporučení, která shledávám prospěšná vůči společnosti ve které žijí.

Klíčová slova: okolnosti vylučující protiprávnost, srovnání SRN, rozdílnost a shodnost úprav.

Abstract

The title of this work is the circumstances excluding illegality. This Bachelor thesis I wrote while studying at the University of South Bohemia and to the medical-social faculty. Throughout the thesis, I tried to describe the kinds of circumstances, negative illegality. As referred to in the criminal code, as well as the individual circumstances of the exclusive enumeration illegality and that outside the Penal Code.

Like every modern State also has Czech Republic of its legal basis in the Constitution of the Czech Republic and the Charter of fundamental rights and freedoms and related regulations. In the introduction to this thesis, I am devoted to enumerating the constitutional rules associated with the criminal law of the Czech Republic.

I describe the most important principles of Czech law and drew attention to the low awareness of the company with regard to these institutes. Next, I describe here how I wrote this work. I was mostly from the Criminal Code of the Czech Republic and the Federal Republic of Germany of the criminal act.

In the second chapter, I described the development circumstances of illegality in General and exclusive in our territory. And this from the beginning, vzniků the community after the emergence of States. I tried to focus on the 18. and 19. century, where I had the most changes, and thanks to the Austro-Hungarian Empire.

Then I spent years supporting Czechoslovakia 1918-1939. After I described the event as the protectorate of Bohemia and Moravia. In the second chapter shows the status in the Czech Republic after 2. After World War II, and this, together

with the communist coup. The last section is on the general definition of today's legislation.

In the third chapter, I include the circumstances excluding illegality listed in the criminal code and that the extreme distress, defense. For these two institutes have characterized all the concepts that I found important. Then I did a comparison of these circumstances negative illegality. Additionally, this chapter continues with the permission of the injured party, accepted risk and lawful use of the weapons.

The following chapter is devoted to the circumstances of the illegality of the modified outside the exclusive criminal code. Here I only enumeration. In the fifth chapter, I decided to bring the German legislation. Describe the circumstances excluding the illegality and at the end of this chapter, to highlight their differences and matches with the Czech criminal treatment.

In the end, I came to these facts, both the laws governing these institutes thanks to social development at a high level, but there is always a catch up. I pointed out on certain recommendations which I find it beneficial to society in which I live.

Keywords: the circumstances excluding the illegality, the comparison of the FRG, the diversity and commonality.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 02.05.2014

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Touto cestou bych ráda podělovala mé vedoucí práce JUDr. Vladimíře Hájkové za odborné vedení bakalářské práce, podporu a cenné rady, a samozřejmě i mé rodině za vytvoření příjemného prostředí pro napsání této bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod.....	11
2	Historický vývoj OVP.....	14
2.1	Právní úprava za Rakouska-Uherska.....	15
2.2	Česká republika v období první republiky (1918-1939).....	17
2.3	Česká republika v poválečném období 1945-1961.....	17
2.4	Současná právní úprava.....	19
3	OVP upraveny trestním zákoníkem.....	21
3.1	Krajní nouze	21
3.1.1	Charakteristika právního institutu	21
3.1.2	Bližší vymezení pojmů v krajní nouzi	22
3.1.3	Vybočení z mezí krajní nouze	25
3.1.4	Právní kvalifikace trestných činů spáchaných při excesu z podmínek krajní nouze	27
3.2	Nutná obrana	27
3.2.1	Charakteristika právního institutu	27
3.2.2	Bližší vymezení pojmů v nutné obraně.....	28
3.2.3	Vybočení z mezí nutné obrany.....	30
3.2.4	Srovnání právní úpravy krajní nouze a nutné obrany	31
3.3	Svolení poškozeného.....	33
3.4	Přípustné riziko.....	35
3.5	Oprávněné použití zbraně.....	36
4	OVP upravené mimo trestní zákoník.....	37
4.1	Plnění zákonné povinnosti nebo rozkazu.....	37
4.2	Výkon práva a povolání	37
4.3	Lékařský zákrok.....	37
5	Spolková republika Německo a její OVP	39
5.1	Jednání v sebeobraně.....	40
5.2	Jednání vyšší než sebeobrana	42

5.3	Jednání v ospravedlňujícím stavu krajní nouze (Rechtfertigender Notstand).....	42
5.4	Jednání v omluvitelném stavu nouze (Entschuldigender Notstand)	44
5.5	Srovnání české úpravy nutné obrany s jednáním v sebeobraně	46
5.6	Srovnání české úpravy krajní nouze s jednáním v ospravedlňujícím stavu nouze a jednáním v omluvitelném stavu nouze	46
6	Závěr	48
	Seznam použité literatury	50

Seznam použitých zkratek

aj.	a jiné
apod.....	a podobně
č.	číslo
např.	například
OVP.....	okolnosti vylučující protiprávnost
Sb.	sbírka
StGB.....	Strafgesetzbuch
TrZ.	trestní zákoník
tzn.	to znamená
ust.....	ustanovení
zák.....	zákon

1 Úvod

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou nepaměti nezbytnou součástí právního řádu České republiky. Dle docenta Kuchty patří mezi cíle jakéhokoli moderního právního státu patří co nejlepší a nejpropracovanější ochrana chráněných zájmů občana¹. Stát tyto zájmy chrání, jelikož mají celospolečenský význam.²

Jako každý moderní stát, tak i Česká republika má v právu jako takovém zakotveny ústavní základy. Ustanovení čl. 40 zák. č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod stanovuje výlučné oprávnění soudu rozhodovat o vině a trestu za jednotlivé trestné činy.

Jako jiné normy ústavního pořádku České republiky, které mají spojitost s trestním právem, mohou uvést čl. 7 Listiny základních práv a svobod. Tento článek zaručuje občanům a to bez rozdílu pleti, rasy, vyznání aj., nedotknutelnost jejich osoby.³ Avšak tato nedotknutelnost může být omezena a to na základě trestního zákoníku. Trest uložený odsouzenému působí represivně nebo preventivně. Jednak se trest jako takový se podílí na výchově společnosti a samotného pachatele, kterému byl trest uložen. Ovšem ne ve všech situacích jsou orgány činné v trestním řízení schopny včas a účinně zakročit a zde nastupuje právo jedince zasáhnout, jsou-li ohroženy jeho zákonem chráněné zájmy.⁴

Občanovi České republiky je dáno toto právo státem, ačkoliv smí jej využít pouze za předpokladu nezajistí-li stát ochranu jeho vlastních zájmů. Okolnosti vylučující protiprávnost souvisí s cílem státu potírat bezpráví.

¹ Srov. KUCHTA, J.: *Nutná obrana*, 1. vydání, Brno, MU Brno, 1999. s. 12

² Srov. Tamtéž.

³ Srov. ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 86 ze dne 1. srpna 1950. Trestní zákon..

⁴ Srov. KUCHTA, J.: *Nutná obrana*, 1. vydání, Brno, MU Brno, 1999. s. 12-13.

V textu mé diplomové práce jsem se rozhodla blíže se nezabývat ústavními základy okolností vylučujících protiprávnost, jelikož je toto téma dosti rozsáhlé. Vybrala bych si jej na téma mé diplomové práce.

V českém právním řádu platí i mimo jiných zásada *ignorantia legis non excusat* (neznalost zákona neomlouvá), avšak občané České republiky v drtivé většině neznají jednotlivé podmínky okolností vylučujících protiprávnost. Mnohdy konají instinktivně a v afektu, a tím také dochází k vybočení z podmínek okolností vylučujících protiprávnost.

Ve své práci se chci zabývat okolnostmi vylučujícími protiprávnost a to zejména krajní nouzí a nutnou obranou - *de lege lata* (podle platného zákona). Mým cílem je obecné vymezení okolností vylučujících protiprávnost a pojmů důležitých k jejich využití a následná komparace s trestní právní úpravou Spolkové republiky Německo. Pomocí shodných a rozdílných znaků v obou trestních úpravách států.

V této práci budu vycházet z trestní úpravy dle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TrZ) a Trestního zákona Spolkové republiky Německo (dále StGB).

Ve druhé kapitole této práce se chci obecně zabývat historickým exkurzem vývoje okolností vylučujících protiprávnost na našem území. Dále vymezení okolností vylučujících protiprávnost a to upravené v trestním zákoníku, tak i mimo něj. V předposlední kapitole bych ráda uvedla podobnost a rozdílnost okolností vylučujících protiprávnost a to jak v německé právní úpravě tak české právní úpravě. Na závěr této práce bych chtěla uvést doporučení do budoucna a doufám, že i přínos pro praxi.

Cílem mé práce je provedení analýzy krajní nouze a nutné obrany, dle současné právní úpravy a jejich vzájemné porovnání. Poté tyto dva instituty komparativní metodou vědecké činnosti (synchronní komparace) porovnáám

s německou právní úpravou a jejich obdobnými okolnostmi vylučujícími protiprávnost.

2 Historický vývoj OVP

Jak uvádí Kallab, již v počátcích lidské existence, měl člověk potřebu sdružovat se v různých společenstvích. Každé společenství si utvářelo určitá pravidla, normy chování jednotlivců ve skupině a zároveň si vytvářela normy pro potrestání individua, které se prohřešilo vůči jimi uznaným pravidlům. Je samozřejmé, že se tyto normy lišily v závislosti na vyspělosti jednotlivých kultur a uznávaných společenských hodnotách.⁵

Jak uvádí docent Kuchta, obdobné instituty jako svépomoc, sebeobrana existovaly již i ve středověku. Byl povolen jakýsi druh určité obrany, který ovšem nesměl být v rozporu s láskou k bližnímu. Většinou byl předmětem útoku bůh a to pod záminkou náboženské povinnosti boje proti hříchu.⁶ Posléze se dostáváme do období vzniku států na základě společenské smlouvy. Vývoj okolností vylučujících protiprávnost, zejména pak krajní nouzi a nutnou obranu, byl ovlivněn německým filozofem Immanuelem Kantem. Podle Kantova pojetí je stěžejním bodem svoboda a právní volnost, zároveň jejich dosažení a jejich ochrana. Jedná se o dobrovolné spojení lidí v tom smyslu, že se vzdávají práva na sebeobranu. Chránit tuto společnost bude stát, který je dle Kanta povinen zajistit blaho jednotlivce.⁷

Podstatný mezník v historicko-právním vývoji představují snahy o omezení okolností vylučujících protiprávnost, které jsou datovány do poloviny 19. století. Na počátku 19. století, resp. roku 1803, byl na našem území vydán zákoník o

⁵ Srov. KALLAB, J. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské (část obecná a zvláštní)*. Praha: Melantrich a.s., 1935. s. 13.

⁶ Srov. KUČHTA, J. *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. s. 14.

⁷ Srov. KANT, I. *Metaphysik der Sitten*. Hamburg, 1966, s. 134

zločinech a těžkých policejních přestupcích, který byl používán společně s Hrdelním josefínským pořádkem z roku 1788.⁸

2.1 Právní úprava za Rakouska-Uherska

V této kapitole budu popisovat postupný vývoj od uklidnění revolucí roku 1848, kdy došlo v českých zemích v rámci tehdejšího Rakouska, resp. Rakouska-Uherska k řadě politických a společenských změn a to za vlády panovníka Františka Josefa I.

Dne 27. května roku 1852 byl vyhlášen říšský zákon č. 117. Tento zákon představoval částečně přepracovaný trestní zákoník z roku 1803. Říšský patent č. 117 o zločinech, přečinech a přestupcích platil s určitými novelizacemi až do samotného zániku Rakouska-Uherska. V ust. § 1 tohoto říšského zákona, byl vyžadován ke spáchání zločinu tzv. zlý úmysl;

„zlý úmysl dává se však za vinu nejen tehda, když před tím, než se něco před se vzalo nebo opominulo, anebo když se to před se bralo nebo opomíjelo, zlo, jež se zločinem jest spojeno, přímo bylo rozváženo a umíněno; nýbrž i, když z nějakého jiného zlého úmyslu něco bylo před se vzato nebo opominuto, z čeho zlo, které tím povstalo, obyčejně povstává, anebo alespoň snadno povstati může.“⁹

Klíčové je ust. § 2. Zde jsou uvedeny důvody vylučující zlý úmysl. Jedná se tedy o důvody vylučující protiprávnost.

„a) když pachatel zcela zbaven jest užívání rozumu;

⁸ Srov. KALLAB, J. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské (část obecná a zvláštní)*. Praha: Melantrich a.s., 1935. s. 13.

⁹ *Trestní zákon: o zločinech, přečinech a přestupcích*. EPRAVO.CZ. ASPI: Wolters Kluwer [online]. [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

b) když skutek při střídavém pomnutí smyslů vykonán byl v čase, pokud pomnutí trvalo, anebo

c) v úplném opilství, ve kteréž se pachatel připravil, zločinu v úmyslu nemaje (§ § 236 a 523), anebo v jiném pomatení smyslů, v němž sobě činu svého vědom nebyl;“¹⁰

Ad a) b) c) dle současné právní úpravy se jedná o trestné činy spáchané osobami trpícími duševní poruchou (ust. § 26 nepřítčetnost), osobami ve stavu zmenšené přítčetnosti (ust. § 27 zmenšená přítčetnost) a osobami pod vlivem návykových látek. Těmto osobám bývá zejména uloženo ochranné opatření namísto trestu.

„e) když se při tom přihodil takový omyl, pro který nebylo lze v činu spatřovati zločin;“¹¹

Ad e) zde připadá do úvahy omyl v osobě, subjektu, objektu a chráněném společenském zájmu zákona. Institut nutné obrany je vymezen v písmenu g) jako:

„skutek, který se stal z neodolatelného donucení nebo u výkonu spravedlivé nutné obrany. Že však tu byla spravedlivá nutná obrana, za to má se míti jen tehdy, když lze z povahy osob, času, místa, ze způsobu útoku nebo z jiných okolností důvodně souditi, že pachatel užil toliko obrany potřebné, aby odvrátil od sebe neb od jiných protiprávní útok na život, na svobodu nebo na jmění; - nebo že toliko z poděšení, ze strachu nebo z leknutí vykročil z mezí takové obrany. - Vykročení takové může se však podle povahy okolností trestati podle ustanovení dílu druhého tohoto zákona trestního §§ 335 a 431) za čin trestný z nedbalosti.“¹²

Srovnáme-li tuto právní úpravu se současnou, tak zde chybí především úprava krajní nouze.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

2.2 Česká republika v období první republiky (1918-1939)

Dle Kadlecové bylo trestní právo hmotné i nadále řízeno zákonem č. 117/1852 říšského zákona o zločinech, přečinech a přestupcích. Ten se dočkal mnoho novelizací, od konce první republiky až do svého zrušení roku 1950. Období protektorátu bylo po právní stránce zcela odlišné.

Jakékoli výdobytky, např. zásady nullum crimen sine lege (žádný zločin bez zákona) a nulla poena sine lege (žádný trest bez zákona), či rovnost zúčastněných stran před zákonem. Byly nahrazeny nepřiměřenými tresty společně s trestem smrti a libovůlí soudů.¹³ Mám zato, že se trestní právo stalo jakousi svojí karikaturou. O okolnostech vylučujících protiprávnost nemohla být za Protektorátu Čechy a Morava reálná zmínka, natož aplikace těchto institutů.

2.3 Česká republika v poválečném období 1945-1961

Roku 1948 došlo na našem území ke komunistickému převratu, který podstatně změnil náhled tehdejší vlády na trestní právo. Důsledkem byla rektifikace trestního zákona.

Po řadách novelizací, které nastaly společně se změnami politických poměrů na našem území, kdy dne 1. 8. 1951 byl přijat Národním shromážděním Trestní zákon č. 86/1950 Sb., který platil až do konce roku 1961. Tudiž celé právo, nevyjímaje ani práva trestního, se velice podobalo sovětskému vzoru. Tento trestní zákon poprvé sjednotil a definoval pojem trestného činu. Mezi jeho hlavní chráněné zájmy patřily ochrana socialistické republiky a ochrana socialistického hospodářství. Ve stínu tohoto uvedeného chráněného zájmu byla postavena ochrana občanova zdraví a majetku. Definice tohoto zákona se velmi přiblížila dnešní definici trestného činu. Na rozdíl od předchozí právní úpravy byla tato

¹³ Srov. KADLECOVÁ, M. *Dějiny Československého státu a práva (1918-1945)*. 2. opr. vyd. Brno: Doplněk, 1992, 133 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 16. ISBN 80-901-1027-4.

norma více konkrétní.¹⁴ Jeho ustanovení o trestném činu si převzala i norma následující a to v zákoně č. 140/1961 Sb.

Nutná obrana dle zákona č. 86/1950 Sb., byla upravena v § 8. Zde v tomto ustanovení šlo hlavně o jednání, které nebylo trestné a kterým byl odvrácen útok na lidově demokratickou republiku její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu. Bohužel až poté byl sledován zájem na odvrácení útoku vůči občanu republiky. Oproti dnešní úpravě, zde musela být splněna podmínka, že muselo jít o obranu přiměřenou útoku.¹⁵

Krajní nouze byla definována tímto zákonem v ust. § 9 jako jednání, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebezpečí, ale opět vůči lidově demokratické republice, proti výstavbě socialismu a zájmům pracovního lidu. Až v poslední řadě vůči jedinci. Podmínky krajní nouze byly dvě. Způsobená škoda musela být menší, než ta která hrozila. Zároveň musela nastat situace, kdy nebylo možné odvrátit nebezpečí jinak. Podobnost s nyní platnou právní úpravou je v tom, že i ten komu nebezpečí hrozilo jej byl povinen snášet.¹⁶

Pokusím se srovnat tuto právní úpravu s naší platnou právní úpravou. Značný rozdíl je v zákonem chráněných zájmech. Trestní zákon z roku 1950 staví ochranu lidově demokratické republiky společně s její socialistickou výstavbou a zájmy pracujícího lidu nad ochranu zájmů jednotlivce nebo společnosti (životu, zdraví a majetku). Naše trestně právní úprava je pravým opakem tohoto zákona.

V padesátých letech 20. století došlo v České republice ke mnoha společenským změnám, které byly příčinou vzniku nového trestního zákona. Tím byl přijat zákon č. 140/1961 Sb., který byl účinný od 1. ledna 1962. Tento trestní

¹⁴ Srov. ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 86 ze dne 1. srpna 1950 Trestní zákon.

¹⁵ Srov. Tamtéž.

¹⁶ Srov. Tamtéž.

zákon byl na našem území platný až do 31. prosince 2009, ačkoliv během své účinnosti zažil i v roce 1989 sametovou revoluci. Během dalších let byl pouze novelizován. V tomto zákoně byly zakotveny tři okolnosti vylučující protiprávnost. A to zejména nutnou obranu, krajní nouzi a oprávněné použití zbraně.¹⁷

2.4 Současná právní úprava

V současnosti je v České republice platný a účinný zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Který se zasloužil o rozšíření okolností vylučujících protiprávnost, ty jsou upraveny v části první, hlavě III. TrZ. Celková rekonstrukce trestního práva má vliv na instituty okolností vylučujících protiprávnost. Tento zákoník spolu se svou účinností přinesl také mnoho významných skutečností. Např.: nově seřazené hlavy ve zvláštní části tohoto zákona.

V průběhu vývoje si jednotlivé trestně právní normy prošly celou řadou změn, jelikož zájmy a hodnoty společnosti se měnily se změnami v rozvoji společenských vztahů. To se stalo budičem ke změnám právních norem.¹⁸

V ustanovení § 13 odstavce 1 TrZ, je zakotveno formální pojetí trestného činu. Formální pojetí trestného činu klade vysoké nároky na perfektní určení skutkové podstaty trestných činů v zákoníku uvedených. Naopak v zákoně č. 140/1961 Sb., kde bylo toto pojetí pouze formálně materiálním.¹⁹ Společně s novým pojetím skutkové podstaty trestného činu se samozřejmě odráží v co nejlepší specifikaci jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost. Toto samotné jednání, které

¹⁷ Srov. ČESKO. Zákon č. 140 ze dne 1. ledna 1962. Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

¹⁸ Srov. JELÍNEK, J; a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vydání. Praha : Linde, 2006. s. 35.

¹⁹ Srov. ŠÁMAL, P., *Některé aktuální problémy návrhu kodifikace trestního zákoníku v roce 2007*. In GŘIVNA, T.; VANDUCHOVÁ, M., (ed). *Aktuální problémy rekonstrukce trestního práva hmotného*, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. s. 14.

samo o sobě naplňuje znaky trestného činu, trestným činem není, jelikož splňuje podmínky z jakékoli okolnosti vylučující protiprávnost.

Společenská škodlivost jednání je předpokladem pro trestní odpovědnost. Zároveň škodlivost musí získat toliko do intenzity na kterou již se nevztahují jiné normy.

V současné trestně právní úpravě nalezneme pět okolností vylučujících protiprávnost. Jsou to krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně v ustanovení § 28-32 trestního zákoníku.

3 OVP upraveny trestním zákoníkem

3.1 Krajn \acute{y} nouze

V dneš \acute{n} í platné a účinné úpravě dochází oproti úpravě v zákoně č. 140/1961 Sb., ke konkretizaci krajn \acute{y} nouze. Konkretizace je výsledkem z ustanovení trestního zákoníku a souvisí s formálním pojetím trestných činů.

3.1.1 Charakteristika právního institutu

Dle ust. § 28 TrZ je krajn \acute{y} nouze definována jako „*čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem.*“²⁰

Následující odstavec v tomto ustanovení charakterizuje, kdy se o krajn \acute{y} nouzi nejedná;

- a) bylo-li možné jinak odvrátit nebezpečí za již daných a nastalých okolností;
- b) je-li následek odvrácení nebezpečí stejně závažný, či závažnější než ten který hrozil;
- c) byl-li někdo komu nebezpečí hrozilo, povinen toto nebezpečí snášet;

Krajn \acute{y} nouze je stav, při němž dojde ke střetu dvou chráněných zájmů. V tomto případě je potřeba dát přednost ochraně prvního, ke škodě druhého.²¹ Ten kdo odvrací nebezpečí, které hrozí přímo a bezprostředně. Avšak ten jej sám nevyvolal, přitom odvrácení nebezpečí není trestným činem ani přestupkem. Pokud splňuje určité jednání všechny podmínky krajn \acute{y} nouze, tak se nejedná o čin protiprávní ani společensky škodlivý. Tudíž za tento skutek nemůže být nikdo

²⁰ Srov. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

²¹ Srov. ŠÁMAL P., F., PURÝ, a S., RIZMAN. *Trestní zákon: komentář.: I. a II. díl 6. doplněné a přepracované vyd.* Praha: C. H. Beck, 2004. s. 113. ISBN 80-7179-896-7.

hnán k trestní odpovědnosti. Cílem krajní nouze je samozřejmě ochrana společenských zájmů, ať již jedince, jiných osob, pokud dochází k nebezpečí poruchy těchto zájmů.

Konat v mezích krajní nouze náleží každému občanovi a může být namířeno proti komukoli. Nemístné je použití krajní nouze (nutné obrany), vůči jedinci, který sám jedná v krajní nouzi (nutné obraně). Zřetel je brán na osobní vlastnosti jedince, který je schopen se dobře rozhodnout nebo zachovat.²²

Naopak složky integrovaného záchranného systému (hasiči, policisté aj.), jsou povinny nebezpečí snášet, čelit mu a to na základě zvláštních služebních přepisů.

Náš TrZ zná tři podmínky jednání v krajní nouzi:

- a) k odvrácení přímo hrozícího nebezpečí;
- b) subsidiaritu prostředku;
- c) proporcionalitu způsobeného následku.

3.1.2 Bližší vymezení pojmů v krajní nouzi

NĚKDO – jedná se o subjekt obecný, tzn. kdokoliv. Vždy jde pouze o fyzickou osobu, která se přímo v dané situaci nachází a musí zhodnotit které zájmy chráněné zákoníkem jsou porušeny a vybrat adekvátní prostředek k napravení a vyřešení vzniklé situace.

NEBEZPEČÍ – jest situací, kterou osoba odvracející nebezpečí shledala jako vážnou (podle svých zkušeností). Např.: požár sousedního bytu (domu). Zde se musí jednající rozhodnout zda vyrazí vchodové dveře, tím naruší domovní svobodu vlastníka bytu (domu) a poškodí cizí věc. Je nám zřejmě jasné, že tímto svým

²² Srov. KUČHTA, J. *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 72. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 226. ISBN 80-210-2198-5

jednáním by se dopustil naplnění více skutkových podstat trestných činů a naopak pokud se prokáže že dotyčný jednal v mezích krajní nouze, tak jedná v mezích stanovených zákonem, tudíž stává se beztrestným.

Dle Vokouna můžeme nebezpečí vzniku krajní nouze rozdělit do následujících skupin;²³

- a) nevyvolané člověkem,
- b) vyvolané člověkem,
- c) vyvolané osobami nepřičetnými či osobami jednajících ve skutkovém omylu.

Ad a) NEVYVOLANÉ ČLOVĚKEM - pro tuto skupinu je charakteristickým rysem, že vznikají nezávisle na vůli člověka. Jednou z příčin mohou být přírodní síly (povodeň, požár aj.), útok zvířete, působení strojů, fyziologické procesy člověka.²⁴

Ad b) VYVOLANÉ ČLOVĚKEM - tato skupina je tvořena konáním nebo opomenutím jedince. Je zřejmé, že jedinec, který si nebezpečí přivodil sám, tak mu nebude bráněno v jeho nebezpečném jednání. Avšak pozornost se bude upírat takovým směrem, kterým se zabrání následkům jeho jednání.²⁵

Ad c) VYVOLANÉ OSOBAMI NEPŘÍČETNÝMI ČI OSOBAMI JEDNAJÍCÍMI VE SKUTKOVÉM OMYLU- dříve byla tato problematika posuzována jako jednání dle krajní nouze, ovšem za předpokladu splnění podmínky subsidiarity (hrozící nebezpečí se nedalo odvrátit jiným způsobem). Dále byl u těchto výskytů zmírněn požadavek úměrnosti (proporcionality), ovšem pouze za předpokladu, že bylo možno odvracet hrozící škodu způsobením škody téže závažnosti. Jak uvádí

²³ Srov. VOKOUN, R. *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze*. 1. vyd. Praha: AUCI, 1989, s. 27

²⁴ Srov. Tamtéž.

²⁵ Srov. Tamtéž.

Kuchta, vhodnější je posouzení takového druhu útoku, dle ustanovení o nutné obraně, poněvadž tyto útoky nemají tutéž nebezpečnost, jako od osoby trestně odpovědné.²⁶ K podpoře tohoto tvrzení o použití nutné obrany, je požadavek na osobu odvracející útok. Tímto dovoluje, aby způsobená škoda byla tatáž než ta, která hrozila. V této věci ovšem není brán zřetel útočníkův tlak na obránce a v jaké krizové situaci se obránce nalézá, aby byl schopen se rychle rozhodnout a zareagovat.

NEBEZPEČÍ PŘÍMO HROZÍCÍ – jedná se o pojem právně neurčitý, tudíž musí být vykládán jak právní teorií, tak judikaturou. Samotné posouzení, zda ten kdo v konkrétní situaci odvracel přímo hrozící nebezpečí závisí na soudu a zásadě volného hodnocení důkazu, které je dáno trestním řádem. V zásadě se jedná o určitý časový okamžik. Důležité však je, aby vývoj následných událostí rychle směřoval k poruše chráněného společenského zájmu i když tento vývoj bude přerušen.

(Např.: úderem blesku byl poškozen v obydlené části města třísetletý památný strom. Je nutné jej porazit, jelikož hrozí celé zřícení stromu na obydlí a elektrické vedení. Tím by strom způsobil škody nejen na majetku ale i na životech obyvatel města).

ZÁSADA SUBSIDIARITY – došlo-li k porušení zájmů třetí osoby, které se neúčastnili na vzniku nebezpečí, tak je jim touto zásadou dáno vyloučení protiprávnosti v jejich jednání pouze pro to nebezpečí, které nebylo již možné odvrátit jinými prostředky.²⁷

²⁶ Srov. KUČHTA, J. *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 132. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 226. ISBN 80-210-2198-5.

²⁷ Srov. ŠÁMAL, P, F., PURÝ, S., RIZMAN, *Trestní zákon. Komentář. I. díl*, 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.135.

ZÁSADA PROPORCIONALITY – v odst. 2 § 28 krajní nouze je vyjádřena podmínka úměrnosti následků, tak že neporovnává způsobenou škodu. Pouze hodnotí následek, který byl způsoben osobou jednajícím v krajní nouzi s následkem, který hrozil.²⁸ Tato zásada je tím, že nelze připustit ochranu zájmu prvního obětováním stejného zájmu druhého. Jde zde o princip morálky. Komentář toto vystihuje takto, pokud pachatel obětuje jeden život, aby zachránil více životů je pak podmínka úměrnosti následků splněna.²⁹

3.1.3 Vybočení z mezí krajní nouze

Hlavními důvody proč jsou tyto meze stanoveny u všech okolností vylučujících protiprávnost jsou, aby bylo jednání občanů usměrňováno a zároveň jim byla dána možnost dle TrZ. jednat v krajní nouzi. Zde platí, že TrZ stanoví podmínky za kterých je toto jednání či konání jedince dovoleno, tudíž se nestává protiprávním, ale naopak společensky prospěšným. Při dodržení zákonem stanovených mantinelů nebude občan stíhán trestně ani jinak.

Opakem je vybočení z mezí (podmínek) stanovených TrZ. Takovéto jednání či konání občana je společensky škodlivé a stává se jedinec za své jednání právně odpovědný.

O excesu z krajní nouze jde pokud:³⁰

- a) způsobený následek byl zjevně stejně závažný, než ten který hrozil;
- b) nebezpečí občanovi nehrozilo, avšak on konal (buď předtím nebo poté);
- c) nebezpečí bylo možné odvrátit jinak, a to buď bez následků nebo s méně závažnými důsledky jeho konání;

²⁸ Srov. Tamtéž. s. 126.

²⁹ Srov. ŠÁMAL, P, F., PURÝ, S., RIZMAN, *Trestní zákon. Komentář. I. díl*, 5. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s.128.

³⁰ Srov. ŠÁMAL, P, F., PURÝ, S., RIZMAN, *Trestní zákon. Komentář. I. díl*, 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.135.

d) musel snášet toto nebezpečí.

Právní praxe jakožto i teorie popisují několik případů excesů z mezí krajní nouze:

- a) extenzivní
- b) intenzivní

Ad a) jedná se o porušení zásady proporcionality, tedy následek je závažnější nebo tentýž, než následek který hrozil.

Ad b) jedná se o porušení podmínky v konání vůči bezprostředně hrozícímu nebezpečí. Buď osoba koná dříve nebo když už ji žádné nebezpečí nehrozí. Porušení této podmínky může pachatel docílit i tím, že nedodrží podmínku subsidiarity. Jinými slovy řečeno, jedinec odvracející bezprostředně hrozící nebezpečí mohl využít jiných prostředků k odvrácení nebezpečí.

Vybočení z mezí krajní nouze spatřuji i ve 2 odst. TrZ. Povinnost snášet určité nebezpečí vyplývá z právního postavení (složky integrovaného záchranného systému).

Exces z mezí krajní nouze je vymezen jednoznačně. Jedná se o případy, kde nejsou splněny podmínky krajní nouze. Avšak literatura uvádí i jiný druh případu, kdy nebezpečí není reálné. Tyto výjimky jsou označovány jako putativní jednání v krajní nouzi. Jelikož vznik a reálnost nebezpečí je jednou z podmínek jednání v krajní nouzi.

3.1.4 Právní kvalifikace trestných činů spáchaných při excesu z podmínek krajní nouze

Jednání za nedodržení podmínek krajní nouze, je v zásadě pro společnost škodlivé a naplňuje znak protiprávnosti. Toto jednání je poté hodnoceno jako trestný čin či přestupek a pachatel bude stíhán, dle toho jakou skutkovou podstatu trestného činu naplnil svým jednáním. V těchto případech není složité určit osobu pachatele. Více obtížné je právní kvalifikace jednání obránce dle zvláštní části TrZ.³¹

3.2 Nutná obrana

3.2.1 Charakteristika právního institutu

„Jako první vyjádřil právně nutnou obranu Cicero ve své řeči na obranu Milóna. Nutnou obranu označil za nepsaný přírodní zákon, který nelze naučit, zdědit, který ale pochází z přírody, člověk ho akceptoval a je jím protknut. Jde o přirozené právo člověka, které nemůže být nikomu odňato, vyplývá z povahy člověka a nepotřebuje žádné upřesnění. Jeho základem je pud sebezáchovy, který velí člověku dát přednost obraně svých zájmů před jejich poškozením, proto právo nutné obrany nespočívá v pozitivním právu, ale vychází z podstaty člověka, právo pak musí zajistit, aby obránce nemusel hradit útočnickovi škodu.“³²

Z výše zmíněného vyplývá, že toto právo na odvrácení útoku, který je namířen na chráněné zájmy napadeného, je samotný výkon práva nutné obrany proti

³¹ Srov. KUČHTA, J. *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 116. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 226. ISBN 80-210-2198-5

³² Tamtéž. s 14.

útočníkovi. Tento institut nutné obrany není povinností, avšak obránce má právo jej využít. Jedním z úkolů každého moderního státu je dát jedinci právo sám si chránit své zájmy, pokud jsou ohroženy útokem či jinak vzniklým nebezpečím. Dle docenta Kuchty musí být brán zřetel, aby jednáním, kterým bere obránce ochranu svých oprávněných zájmů do vlastních rukou, nebylo zneužíváno. Je proto nutné určit přesná pravidla k upravení takového jednání. Klíčovým ustanovením je § 29 TrZ.³³

Podle § 29 TrZ. je nutná obrana definována jako „*čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajících útok na zájem chráněný tímto zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřena způsobu útoku.*“³⁴

Z definice nutné obrany je zřejmé, že pokud někdo naplní typové znaky trestného činu, nebude se jednat o trestný čin za podmínky naplnění znaků uvedených v § 29 TrZ. V tomto případě se jedná o negativní vymezení skutkové podstaty trestného činu.

Mezi hlavní znaky nutné obrany patří zejména:

- a) odvrácení přímo hrozícího útoku na zájem chráněný trestním zákonem,
- b) obrana nesmí být zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

3.2.2 Bližší vymezení pojmů v nutné obraně

NĚKDO – jedná se o subjekt obecný, tzn. kdokoliv. Jak uvádí Jelínek, tak každý má možnost odvrátit útok, i když není namířen proti němu samotnému. Jedná se o

³³ Srov. Tamtéž.

³⁴ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

tzv. pomoc v nutné obraně.³⁵ Jedná se vždy o fyzickou osobu, která odvrací útok na její zákoníkem chráněné zájmy.

ÚTOK – „*lze říci, že útok je vlastně určitý druh nebezpečí.*“³⁶ Náš TrZ. pojem útoku blíže nerozebírá. Avšak za útok lze považovat pouze protiprávní a úmyslné jednání fyzické osoby a to buď konání nebo opomenutí. Nakonec zde dochází k porušení či ohrožení zájmů chráněných TrZ. Také zde není vyloučen ani útok zvířete, ovšem za předpokladu, že zvíře bylo poštváno člověkem. Pokud by nebyl splněn tento předpoklad, bylo by nutné jednat dle zásad krajní nouze.³⁷

ÚTOK PŘÍMO HROZÍCÍ – nastává bezprostředně, ale není nutné, aby tato situace již začala. Znaky mohou být odpozorovány, tím že útočník svými vnějšími projevy dává zřetelně najevo, že nás hodlá napadnout např. verbálně nás napadá, vezme do ruky příležitostný předmět, který může jako zbraň užit, vyhrožuje apod.

Nemá-li obránce útočníka v zorném poli, je podmínka přímo hrozícího útoku v podstatě nesplnitelná. Za přímý útok se považuje útok, který trvá v okamžiku obranného jednání, ale který i bezprostředně hrozí. Hrozící útok zde znamená bezprostředně předcházející jednání, které tvoří nebezpečí pro chráněné zájmy a které nevyhnutelně musí v nejbližší době začít. Obránce nemusí vyčkávat až do skutečného zahájení útoku. Očekávání útoku by mohlo obránce přivést do velmi nevýhodné situace. Nutná obrana se připouští do faktického ukončení útoku, např. u krádeže až do okamžiku, kdy zloděj odnese věc do bezpečí.³⁸

ÚTOK TRVAJÍCÍ – jedná se o útok již uskutečňovaný, ale ještě neukončený např. útočník se zmocnil násilím věci a s kořistí odchází - odnášení je ještě útokem.

³⁵ Srov. JELÍNEK, J. a kol.. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 251. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-49-3.

³⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná a zvláštní část*, 1 vyd. Leges 2009. s 251. ISBN 978-80-87212-24-0.

³⁷ Srov. Tamtéž.

³⁸ Srov. JELÍNEK, J. a kol.. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 252-253. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-49-3.

Znamená to, že útok na chráněný zájem byl již reálně zahájen a to jak fyzicky, tak i hrozbou s namířenou palnou zbraní apod. Zcela evidentně jde tedy o napadení, které vyvolává nutnost faktické obranné reakce a napadený tedy útok fyzicky odvrací.³⁹

3.2.3 Vybočení z mezí nutné obrany

„Vybočení z meze nutné obrany je protiprávní a pro společnost škodlivé, tudíž je trestné podle toho, jaká skutková podstata trestného činu byla takovým jednáním naplněna. Může jít jak o čin dolůzní tak i o čin kulpózní.“⁴⁰

Vybočení (exces) z nutné obrany může být:

- a) intenzivní,
- b) extenzivní,
- c) putativní.

Ad a) EXCES INTENZIVNÍ - obrana byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Např. střelba po vetřelci, který vnikl na zahradu, aniž tu byly okolnosti svědčící o bezprostředně hrozící zjevné agresi.⁴¹

Ad b) EXCES EXTENZIVNÍ - obrana nebyla přímo s hrozícím nebo trvajícím útokem současná. Útok ještě nehrozil nebo byl již ukončen. V obraně bylo pokračováno ještě v době, kdy už útok skončil. Např. obránce si neuvědomil, že útok již skončil anebo pokračuje ve fyzickém ubližování útočnickovi ze msty i v době, kdy útočnickův útok již byl ukončen.⁴²

³⁹ Srov. Tamtéž.

⁴⁰ JELÍNEK, J. a kol.,: *Trestní právo hmotné (obec. část)*, 1. vyd. Linde, 2004, s. 247, ISBN 80-7201-501-X.

⁴¹ Srov. JELÍNEK, J. a kol.,: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha:Leges, 2010, s. 256-257. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-49-3.

⁴² Srov. Tamtéž.

Ad c) EXCES PUTATIVNÍ - byl odvrácen útok neexistující. Domníval-li se pachatel mylně, že zde útok byl, nejedná se o trestný čin úmyslný. Jedná se o nedbalost. Je nutné ho posuzovat podle zásad o skutkovém omylu.⁴³

3.2.4 Srovnání právní úpravy krajní nouze a nutné obrany

Podmínky aplikace krajní nouze a nutné obrany jsou přesně stanoveny. Podstatu a účel mají tyto dva instituty okolností vylučujících protiprávnost shodnou. To je již zřejmé ze sousedícího postavení v TrZ.

Nutná obrana a krajní nouze se shodují v následujících bodech:⁴⁴

- a) vylučují společenskou škodlivost, jsou společensky prospěšné,
- b) motiv jednání u těchto činů je shodný,
- c) společně odvracejí nebezpečí pramenící ze společensky škodlivého útoku.

Je nutné brát v potaz, že nutná obrana a krajní nouze jsou právem každého občana státu, nikoli jeho povinností. Dále zde existuje okruh osob, kterým je uložena povinnost jednat v krajní nouzi nebo nutné obraně, bez ohledu na jim hrozící nebezpečí (složky integrovaného záchranného systému). Myslím, že je důležité uvést, že není přípustná krajní nouze vůči nutné obraně a naopak.

Mezi hlavní rozdíly patří tyto:⁴⁵

- a) nutná obrana je přípustná pouze vůči útoku fyzické osoby. Oproti krajní nouzi, která je přípustná proti nebezpečí pramenící např.: z přírodních sil, napadení zvířetem nebo fyziologických procesů člověka,

⁴³ Srov. Tamtéž.

⁴⁴ Srov. KUČHTA, J., *Nutná obrana*, 1. vyd., MU Brno, 1999, s. 178, ISBN 80-210-2198-5

⁴⁵ Srov. Tamtéž.

- b) nutná obrana je namířena proti útočnickovi a také pouze jemu je působena škoda. Naopak u krajní nouze je jednání vedeno vůči třetí osobě, ta se na vzniku nebezpečí nemusí podílet a nenést žádnou vinu,
- c) krajní nouze vyžaduje podmínku subsidiarity, tzn. škodu třetí nezúčastněné osobě. Tu můžeme způsobit jen za předpokladu, není-li možné nebezpečí odvrátit bez způsobení této škody. Na rozdíl od nutné obrany, kde je možné se bránit okamžitě,
- d) krajní nouze společně s nutnou obranou mají rozdílné požadavky mezi chráněným a porušeným zájmem. U nutné obrany je možné způsobit škodu menší, stejnou a vyšší než tu, která hrozila. Naopak u krajní nouze se dovoluje pouze způsobení menší škody oproti té, která hrozila,
- e) u nutné obrany se útočnickovi nikdy nenahrazuje jemu vzniklá škoda, ovšem za předpokladu, jsou-li dodrženy zákonné podmínky nutné obrany. Oproti krajní nouzi, kde je možné osobě, která odvracela hrozící nebezpečí a způsobila škodu třetí osobě při záchraně svého majetku, tak je jí možno uložit povinnost nahradit vzniklou škodu třetí osobě.

Pro lepší přehlednost a srozumitelnost uvedu podstatné rozdíly mezi těmito instituty do následující tabulky.

Tabulka č. 1.: Základní identifikační rozdíly krajní nouze a nutné obrany.

Podmínky	Krajní nouze
Situace	NEBEZPEČÍ vyvolané jakmkoli způsobem Přímo hrozící či trvající Nebylo možno odvrátit jinak
Kdo	Ten kdo odvrací NEBEZPEČÍ vůči sobě, druhému
Následek	Vždy jen menší než ten, který hrozil
Komu je následek způsoben	Komukoliv. Podmínky KN jsou přísnější

Zdroj: Vlatsní.

Tabulka č. 2.: Základní identifikační rozdíly Krajiní nouze a nutné obrany.

Podmínky	Nutná obrana
Situace	ÚTOK fyzické osoby
	ÚTOK musí být skutečný
	Obrana nesmí být zcela nepřiměřená způsobu útoku
Kdo	Ten kdo odvrací ÚTOK vůči sobě, druhému
Následek	Může být i větší
Komu je následek způsoben	Útočnickovi

Zdroj: Vlastní.

3.3 Svolení poškozeného

Dříve (dle trestního zákona č. 140/1961 Sb.) nebylo svolení poškozeného výslovně upraveno tímto zákonem. Tyto okolnosti se opíraly o mimo trestní zákony. Podmínky, které byly dodrženy se stávaly dovolenými a tudíž nebyly trestné. Tyto podmínky byly převzaty z občanského práva.

TrZ v ust. § 30 v odstavci prvním uvádí následující; trestný čin nespáchal ten kdo jedná se svolením osoby, jejíž zájmy jsou dotčeny tímto činem.⁴⁶

V odstavci druhém tohoto zákona se dočteme, že toto svolení musí být dáno osobou a to buď předem či současně s jednáním osoby páčající tento čin. Svolení musí být dáno dobrovolně, srozumitelně a musí být učiněno vážně. Avšak je-li pachateli dáno svolení až po spáchání činu je tato osoba beztrestná. Ovšem za předpokladu, že skutkem dotčená osoba by tento souhlas udělila s přihlédnutím k okolnostem případu.⁴⁷

Odstavec třetí uvádí, že výjimka je možná a to pouze v případech svolení k lékařským zákrokům. Tudíž je nelze dle odstavce prvního považovat za ublížení na zdraví či dokonce usmrcení.⁴⁸

⁴⁶ Srov. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

⁴⁷ Srov. Tamtéž.

⁴⁸ Srov. Tamtéž..

Svolení poškozeného je pokud:⁴⁹

- a) jde o zájmy jednotlivce, který je způsobilý k právním úkonům (právní subjektivita) a zájmy které tímto jednáním naruší se netýkají zájmů ostatních občanů;
- b) svolení musí být učiněno vážně, dobrovolně, určitě, srozumitelně a nebylo vylákáno lstí;
- c) svolení musí být dáno osobou, která je schopna učinit závazný projev v tomto směru;
- d) je dáno před činem, či současně s ním.

Osoba, která dává svolení, musí tak konat dobrovolně, bez donucení a nesmí se tak stát omylem. Také si musí být vědoma všech okolností, které mají pro její rozhodnutí význam.

V těchto případech se musí jednat o souhlas daný předem, ačkoli nezbavuje tento souhlas pachatele trestní odpovědnosti a to jen v případech kdy dojde k ublížení na zdraví nebo ke smrti. Za předpokladu, že výslovně neudělíme souhlas nemůžeme jej opětovně udělit. Pokud poškozený nepodá souhlas k trestnímu stíhání nebo jej stáhne zpět je trestní stíhání pachatele nemožné.

Svolení poškozeného nepřichází v úvahu u trestných činů proti životu (svolení k usmrcení) a zdraví (souhlas se zlomením prstu, neboť se dotyčnému nechce do zaměstnání) nebo proti majetku (krádež § 205) aj.

Souhlasu není potřeba, když se jedná o osobu mladší 15 let nebo je-li osoba zbavena způsobilosti k právním úkonům, či je-li této osobě způsobilost k právním úkonům omezena. Do této skupiny osob patří i jedinci, kteří nejsou schopni dát

⁴⁹ Srov. Tamtéž.

souhlas ať již pro duševní poruchu, tak i ti kteří dali souhlas či jej vzali zpět. Ať již tak činili v tísní, pod nátlakem nebo výhružkami aj.

3.4 Přípustné riziko

Ust. § 31 TrZ v odstavci prvním uvádí: *„trestný čin nespáchal ten, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.“*⁵⁰

Druhý odstavec stanoví kdy se o přípustné riziko nejedná: *„nejde o přípustné riziko se nejedná v případě, že taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jí byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům.“*⁵¹

V trestním zákoně č. 140/1961 Sb., přípustné riziko jako okolnost vylučující protiprávnost nebylo zakotveno, tudíž je nově zařazeno do TrZ. Toto ust. se zabývá rizikem jako takovým. Např.: riziko při výzkumu a výrobě, riziko při sportu, zkušební letci nových letadel, vývoj nových výbušných nebo vznětlivých substancí aj.

Jednání při naplnění všech znaků tohoto ust. má společensky prospěšný cíl, přičemž podstoupení rizika je odůvodněno a uváženo s přihlédnutím k současným

⁵⁰ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

⁵¹ Tamtéž.

vědeckým poznatkům. Musí se jednat o riziko spojené s výkonem povolání. Další z podmínek je subsidiarita vyjádřena v prvním odstavci slovy: nelze-li prospěšného výsledku dosáhnout jinak.

3.5 Oprávněné použití zbraně

TrZ v ust. § 32 uvádí, že trestného činu se nedopouští, ten kdo užije zbraň za podmínek jemu daných zvláštním právním předpisem.⁵²

Tato okolnost vylučující protiprávnost náleží ozbrojeným složkám (příslušníci Policie ČR, obecní policie, BIS, vězeňské služby aj.) a to pouze při výkonu povolání. TrZ nerozlišuje mezi zbraní soukromou a služební. Toto oprávnění najdeme v odkazech TrZ, na které jsou vázány taxativně stanovené podmínky.

Při použití tohoto ust. je vyžadována podmínka subsidiarity (podpůrnost). Vezměme si příklad o použití služební zbraně příslušníkem Policie ČR. Ten jedná dle zákona o Policii ČR (zákon č. 273/2008 Sb.), v ust. § 56 odstavce prvního tohoto zákona je taxativně uvedeno za jakých podmínek může policista zbraň použít. V odstavci druhém nalézáme podmínku subsidiarity, jelikož je zde uvedeno nebudou-li mírnější prostředky (donucovací prostředky) zřejmě účinné může za předchozího varování zbraň užít.

Osobám, kterým se poskytuje zbraň na základě zbrojního průkazu dle zákona o zbraních a střelivu (č. 170/2013 Sb.) nemohou užít zbraň dle tohoto ust. Pouze ji mohou použít za předpokladu splnění podmínek krajní nouze a nutné obrany uvedené v TrZ. Toto se vztahuje i na zaměstnance hlídacích služeb, agentur aj.

⁵² Srov. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

4 OVP upravené mimo trestní zákoník

4.1 Plnění zákonné povinnosti nebo rozkazu

Jedná se vždy o případy, většinou u bezpečnostních složek státu, kdy je osoba oprávněna výkonem svého povolání (voják, policista, soudce aj.) a je mu plnění (rozkazu) nařízeno nadřízeným orgánem. Tato podmínka musí být vždy přítomna a zároveň musí být uvedena v zákoně, kterým se tato osoba řídí.

4.2 Výkon práva a povolání

Toto jednání se vztahuje na odborné předpoklady osoby, která vykonává své právo nebo povolání. Přesto dojde k následku, který je možno posuzovat jako trestný čin.

Jako příklad uvedu střelmistra, který v lomu chce odstřelit skálu. Vykoná vše dle svých znalostí, zkušeností a dodrží stanovené postupy práce i přesto úlomek kamene odletí do chatové oblasti a dopadne na chatu. V tomto případě se nejedná o trestný čin.

4.3 Lékařský zákrok

Lékař musí postupovat dle platných a jemu nařízených předpisů. Tím je povinen poučit pacienta o prováděném výkonu a jeho případných následcích. Popřípadě poučí jeho osoby blízké. Tyto úkony se musí provádět s výlučným i předpokládaným (dle okolností, např.: při autonehodě, když budete v bezvědomí, nikdo po Vás chtít souhlas nebude a prostě Vás ošetří. Neodkladnost výkonu), souhlasem ošetřovaného nebo nemocného. Odmítne-li nemocný lékařskou péči je

mu lékařem dáno písemné prohlášení, tzv. revers, že odmítl jeho lékařskou péči, které nemocný podepíše.

5 Spolková republika Německo a její OVP

Jak uvádí docent Kuchta, v německém trestním právu byly zakotveny okolnosti vylučující protiprávnost v roce 1871. Tato úprava se po dlouho dobu stala téměř neměnná. Podrobněji ji propracovaly až soudní judikáty. Na prvním místě rozhodnutí německého říšského soudu. Právní úprava německy mluvících států je nejpropracovanější a stala se vzorem pro ustanovení jiných států.⁵³

V německém trestním právu je základní podmínkou trestnosti spáchání konkrétního trestného činu. V našem pojetí trestný čin zahrnuje subjekt, objekt, subjektivní a objektivní stránku. V německé úpravě zahrnuje souhrn objektivních a subjektivních podmínek trestnosti. Na základě toho je třeba jednak samotné protiprávní jednání, soulad takového jednání a dalších objektivních okolností se skutkovou podstatou, přičitatelnost jednání konkrétnímu pachateli, což je subjektivní podmínkou trestnosti. V německém právu existuje celá řada okolností vylučujících protiprávnost. Tyto mohou být aplikovány současně na jeden případ. Výjimku tvoří specialita tam, kde je okolnost formulována tak úzce, že tvoří výšeč z abstraktně formulované okolnosti.⁵⁴

„Např. tam, kde se určitá okolnost vztahuje jen na určitý okruh trestných činů, nebo kde určitá okolnost má za následek vyloučení právního následku nebo formuluje další následek nad tento rámec. Jedná se o výjimečné případy, i vzhledem k tomu, že vyloučení protiprávnosti stačí aplikace i pouze jediné okolnosti.“⁵⁵

⁵³ Srov. KUČHTA, J.: *Nutná obrana*, 1. vyd. Brno, MU Brno, 1999, s. 24, ISBN 80-210-2198-5

⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 32-36.

⁵⁵ Tamtéž. s. 36.

Ospravedlňující důvody - okolnosti vylučující protiprávnost, jsou upraveny ve čtvrtém dílu, v § 32 - § 35 v německém trestním zákoně (dále jen StGB). Jsou jakousi výjimkou z protiprávnosti jednání naplňujících skutkovou podstatu.

Trestný čin je dle německé právní nauky strukturován do tří základních komponentů, a to jako soulad objektivních znaků činu se skutkovou podstatou (Tatbestandmässigkeit); protiprávnost (Rechtswidrigkeit); příčetnost nebo zavinění pachatele (Schuld).⁵⁶

Trestnost vyžaduje naplnění všech těchto komponentů, ovšem kterýkoliv z nich je možné vyloučit s důsledkem beztrestnosti.⁵⁷

Ve Spolkové republice Německo jsou v trestním zákoně upraveny následující formou ve dvou po sobě jdoucích paragrafech: v § 32 StGB jednání v sebeobraně; v § 33 StGB jednání vyšší než sebeobrana; v § 34 StGB jednání v ospravedlňujícím stavu nouze; v § 35 StGB jednání v omluvitelném stavu nouze.⁵⁸

5.1 Jednání v sebeobraně

StGB ve svém ustanovení § 32 uvádí, ten kdo se koná v jednání, které je důvodem jednání v sebeobraně nejedná protiprávně. Jednání v sebeobraně je nutné k tomu, aby byl odvrácen přítomný a škodlivý útok. Druhý odstavec uvádí a to buď proti sobě nebo jinému.⁵⁹

⁵⁶ Srov. KUČTA, J.: *Nutná obrana*, 1. vyd. Brno, MU Brno, 1999, s. 32-36, ISBN 80-210-2198-5.

⁵⁷ Srov. Tamtéž.

⁵⁸ Srov. Tamtéž.

⁵⁹ Srov. *Trestní zákon Spolkové republiky Německo (Strafgesetzbuch – StGB)*, C.H.Beck: München 1993, přeložil: Oldřich Suchý, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996.

Ust. § 32 StGB definuje, že útok je protiprávním jednáním, takové vymezení chybí v trestním zákoníku České republiky. Avšak protiprávnost útoku v nutné obraně není výslovně stanovena v TrZ ale podle tradic a lingvistickým výkladem je stanovena.

U tohoto ustanovení je důležité:⁶⁰

- a) útok je protiprávní (rechtswidrig),
- b) útok musí být přítomný (gegenwärtig), v naší formulaci obdobné jako, když útok musí trvat nebo hrozit

Samotné jednání v sebeobraně musí jako v našem trestním zákoníku splňovat jednotlivé zásady. Pokud nebudou dodrženy jednotlivé podmínky, tak pak samotné konání jedince nebude posuzováno podle ust. jednání v sebeobraně a bude tudíž trestné. Ústředním bodem je přípustnost obrany proti samotnému útoku (Gebotenheit-příkázanost). Hlavní středobod jednání v sebeobraně má své základy v odůvodnění obrany (individualrechtliche und sozialrechtliche Begründung-individuálně právní a sociálně právní základy).⁶¹ Z tohoto vychází i naše trestně právní úprava. Podle Hafta je na individuálně právní úroveň posazeno právo hájit své zájmy proti útoku. Na sociálně právní úroveň staví na právní osvětě a ochraně společnosti.⁶²

Dle Hafta k tomuto ustanovení je individualita spatřována pokud není neshoda mezi ohroženým a obětovaným zájmem. Mohu říci, že se jedná o podobnost s naší trestně právní úpravou nutné obrany.

⁶⁰ Srov. HAFT, F. *Strafrecht. Allgemeiner Teil*. 7. vydání, München: C. H. Beck, 1996, s. 85.

⁶¹ Srov. Tamtéž. s. 87.

⁶² Srov. Tamtéž. s. 85.

Jednání v sebeobraně není možné z výše zmíněného sociálního hlediska, pokud útočník jedná dle ustanovení o omluvitelném stavu nouze.⁶³

U jednání v sebeobraně je i zde nutná podmínka subsidiarity a to pouze za předpokladu, že obránce, který se nevystavil příliš velkému útoku (riziku).⁶⁴

Tato koncepce jednání v sebeobraně rozumí pro mantinely sebeobrany potřebnost (Erfordlichkeit). Solnař k tomuto uvádí, že tato potřebnost staví zrovna nemalé podmínky na stranu obránce, tudíž s tím nesouhlasí.⁶⁵

5.2 Jednání vyšší než sebeobrana

Ust. § 33 jednání vyšší než sebeobrana stanovuje podmínky vybočení (excesu) z mezí stanovených § 32 jednání v sebeobraně. Toto ustanovení uvádí, že pokud obránce překročí-li meze jednání v sebeobraně ať již z důvodu zmatku, strachu, úleku nebude jeho jednání trestné.⁶⁶

5.3 Jednání v ospravedlňujícím stavu krajní nouze (Rechtfertigender Notstand)

Ust. § 34 StGB definuje jednání v ospravedlňujícím stavu nouze následovně:

„Kdo se za přítomného, jinak neodvratitelného nebezpečí pro život, tělo, svobodu, čest, majetek nebo jiný právní statek dopustí činu, aby odvrátil nebezpečí od sebe

⁶³ Srov. Tamtéž.

⁶⁴ Srov. Tamtéž. s. 87.

⁶⁵ Srov. SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. II. Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Novatrix, 2009, s. 116.

⁶⁶ Srov. *Trestní zákon Spolkové republiky Německo (Strafgesetzbuch – StGB)*, C.H.Beck: München 1993, přeložil: Oldřich Suchý, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. s. 15-16.

nebo někoho jiného, nejedná protiprávně, jestliže při zvážení protichůdných zájmů, zejména dotčených právních statků a stupně jim hrozícího nebezpečí, převažuje chráněný zájem podstatně nad zájem, jemuž byla způsobena újma. To vše platí jen potud, pokud je čin přiměřeným prostředkem k odvracení nebezpečí.“⁶⁷

Stejně jako v naší úpravě krajní nouze, je i zde podmínkou vzniku stavu krajní nouze nebezpečí a také se netýká osob, které jsou povinny nebezpečí snášet. V ust. o jednání v ospravedlňujícím stavu nouze najdeme, že nebezpečí musí existovat a zároveň musí aktuálně hrozit a to na zájmy které jsou zde vyjmenovány (...nebezpečí pro život, tělo, svobodu, čest, majetek nebo jiný právní statek...).

Německá úprava se od naší trestní úpravy odlišuje tím, že uvádí i tzv. pomoc v krajní nouzi. Ačkoliv za předpokladu splnění podmínek subsidiarity a proporcionality.

Pomoc v krajní nouzi je vyjádřena slovy; kdo se dopustí činu, aby odvrátil nebezpečí od sebe nebo někoho jiného, nejedná protiprávně. Výše zmíněné podmínky, jako je subsidiarita najdeme ve znění; jiným způsobem neodvratitelné. Z toho vyplývá, že osoba, která odvracela nebezpečí již neměla jiné prostředky (přivolání pomoci), avšak má-li tato jednající osoba na výběr z více prostředku k odvracení hrozícího a jinak neodvratitelného nebezpečí je pouze a jen na ní, který z prostředků si zvolí. Avšak nesmí naplnit skutkovou podstatu trestného činu (útekem).

Proporcionalitu tohoto ustanovení najdeme ve vztahu ke chráněným společenským zájmům a to v pasáži; jestliže při zvážení protichůdných zájmů, zejména dotčených právních statků a stupně jim hrozícího nebezpečí, převažuje chráněný zájem podstatně nad zájem, jemuž byla způsobena újma. Z tohoto plyne, že hodnoty zájmů jsou vyjádřeny pořadím v jakém jsou uvedeny v § 34 StGB.

⁶⁷ *Trestní zákon Spolkové republiky Německo (Strafgesetzbuch – StGB)*, C.H.Beck: München 1993, přeložil: Oldřich Suchý, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, s. 15-16.

Stupeň nebezpečí je zkoumán ve dvou rovinách. V první rovině je nahlíženo na chráněný statek (zájem) a ve druhé na statek (zájem) jednáním ohrožený. Tudíž je i s tímto posuzována předpokládaná újma společně s mírou nebezpečí.

5.4 Jednání v omluvitelném stavu nouze (Entschuldigender Notstand)

Ust. § 35 StGB definuje jednání v omluvitelném stavu nouze do dvou odstavců a to následovně. V prvním odstavci najdeme;

„kdo se za přítomného, jinak neodvratitelného nebezpečí pro život, tělo nebo svobodu dopustí protiprávního činu, aby odvrátil nebezpečí od sebe, příbuzného nebo jiné jemu blízké osoby, jedná bez zavinění. To platí, pokud se od pachatele podle okolnosti, zejména protože nebezpečí sám způsobil anebo protože byl ve zvláštním právním poměru, mohlo očekávat, že bude nebezpečí snášet; trest však může být zmírněn podle § 49 odst. 1, jestliže pachatel nebyl povinen s ohledem na zvláštní právní poměr nebezpečí snášet.“⁶⁸

Ve druhém odstavci toho ustanovení najdeme, že;

„Předpokládá-li pachatel při spáchání činu mylně okolnosti, které by ho podle odstavce 1 omlouvaly, je trestán jen tehdy, jestliže se mohl omylu vyhnout. Trest se zmírní podle § 49 odst. 1.“⁶⁹

Rozdíl od předchozího jednání v ospravedlňujícím stavu nouze je v tom, že je zde zúžen výčet právních statků na nebezpečí pro život (smrti), zdraví a

⁶⁸ *Trestní zákon Spolkové republiky Německo (Strafgesetzbuch – StGB)*, C.H.Beck: München 1993, přeložil: Oldřich Suchý, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, s. 15-17.

⁶⁹ Tamtéž.

svobodu. Je zřejmé, že pokud dojde k ohrožení jiných chráněných zájmů (statků), je samo jednání dle ust. § 35 StGB vyloučeno.

Další rozdíl mezi předchozím ust. § 34 StGB; je takové, že nebezpečí se musí týkat samotného jednajícího. A to buď jeho příbuzného, či osoby blízké. Tudíž se jedinec, který jedná v ospravedlňujícím stavu nouze, tak se nalézá ve zvláštním psychickém rozpoložení. Tento psychický stav je způsoben vztahem k výše uvedeným osobám (druh a družka, rodič a dítě aj.). Z tohoto vztahu vyplývá, že se situace pro tuto osobu stává hraniční.

Je samozřejmé, že jednání této osoby je protiprávní, ale v této situaci jedná bez zavinění. Musíme brát na zřetel, pokud by zde chyběl subjektivní (omluvitelný) prvek, tak zaniká výše zmíněná omluvitelnost stavu nouze, ačkoli by byly splněny ostatní podmínky.

Toto ust. předpokládá zmírnění trestu dle § 49 odst. 1 StGB a to při neúmyslném zavinění a s polehčující okolností (psychický stav) a jiné okolnosti v jeho konání. Ve druhém odstavci § 35 je psáno, že se zde počítá se situací, kdy osoba může konat i v omylu. Zde je rozhodující, zda konající osoba mylně předpokládala okolnosti, které by její jednání omlouvaly, avšak se nemohla omylu vyhnout. Pokud tuto skutečnost mohl předpokládat bude stíhán za úmyslný trestný čin, nejedná-li se o nedbalostní delikt.

Z těchto dvou ustanovení a to § 34 a § 35 StGB je řečeno následující, pokud aplikujeme na jakýkoli stav nouze § 34 StGB (jednání v ospravedlňujícím stavu nouze), již je ust. § 35 StGB (jednání v omluvitelném stavu nouze) vyloučeno.

5.5 Srovnání české úpravy nutné obrany s jednáním v sebeobraně

Jak již jsem uvedla německá úprava nutné obrany (jednání v sebeobraně), důležitým prvkem je potřebnost obrany. Potřebnost chápeme jako možnost odvrátit útok, který byl mířen na obránce či někoho jiného. V české trestně právní úpravě tento pojem nenalezneme, ale je vyvozen ze samotného institutu nutné obrany. Tento pojem je hojně užíván praxí.

Stejně jako v českém TrZ je nepřijatelná nutná obrana proti někomu kdo koná v krajní nouzi. Toto platí i v ustanoveních StGB.

V německém trestním právu je požadováno splnění podmínky subsidiarity. Obecně lze říci, že subsidiarita je zde vyžadována zákonem.

Jednání vyšší než sebeobrana upravuje podmínky k mezím vybočení z ust. o jednání v sebeobraně, tím že pokud někdo odvrací útok a dopustí se excesu vybočení), ať již z úleku, zmatku aj., není trestně stíhán pro své jednání.

5.6 Srovnání české úpravy krajní nouze s jednáním v ospravedlňujícím stavu nouze a jednáním v omluvitelném stavu nouze

V závěru této kapitoly chci uvést jak je česká úprava ustanovení § 28 krajní nouze TrZ. podobná s německou právní úpravou dle ust. § 34 jednání v ospravedlňujícím stavu nouze a § 35 jednání v omluvitelném stavu nouze dle StGB.

Obě dvě právní úpravy, jak česká tak německá, jsou si v mnohém podobné, i když jsou zde určité výjimky. Shodný znak se vyskytuje v existenci a reálnosti nebezpečí vůči poruše chráněných společenských zájmů těmito zákony. Další podobnost naší a německé úpravy je v podmínce subsidiarity.

Rozdíl od naší právní úpravy spatřuji v jednání ospravedlňujícím stav nouze, kde je možné chránit zájmy jiných osob, jelikož moc v nouzi je v § 34

uvedena. Další rozdílný znak uvedu rozdílnost v podmínce proporcionality, jelikož německá právní úprava srovnává chráněné právní statky se stupněm nebezpečí, který jim hrozil. Nemohu opomenout, že se německá úprava zabývá i podmínkou přiměřenosti, tzn., že přihlíží k použitému prostředku k odvracení hrozícího nebezpečí. Dále naše právní úprava nezná jednání v omluvitelném stavu nouze dle StGB. Zde je výčet objektů, které mohou být porušeny nebezpečím zúžen na úzký okruh osob. Avšak za předpokladu splnění této podmínky a jiných jedná osoba bez zavinění, ač je na její konání poukazováno jako na protiprávní.

6 Závěr

Hlavním účelem mé práce bylo popsat a určit podmínky týkající se krajní nouze a nutné obrany, jako okolností vylučujících protiprávnost. Dále porovnat krajní nouzi a nutnou obranu (TrZ) s instituty jednání v ospravedlňujícím stavu nouze a jednáním v omluvitelném stavu nouze (StGB).

Mám za to, že na základě zjištěných skutečností je naše právní úprava obecně dostačující. Ačkoli si myslím, že jsou jak vývojem tak i historií dobře formulovány, veřejnosti tyto pojmy stále unikají. Myslím tím, že v případě, pokud má mít občan možnost bránit sebe a jeho zákonem chráněné zájmy, či aktivně participovat na ochraně zájmů společnosti ve které žije, je potřeba správně vybrat a přesně formulovat mantinely takového druhu jednání.. Zákony mají být tvořeny pro lidi (společnost) a ten kdo se v této problematice nepohybuje, tak každý si zákony vykládá po svém. Dle mých slov musí mít občan jakéhokoliv státu záruku, že nebude nijak odpovědný za výkladové nejasnosti jednotlivých zákonných ustanovení.

Pokud budu vycházet z německé úpravy, tak bych následovala její vymezení zájmů, které StGB chrání. Tudíž zákonodárce by rozdělil zájmy chráněné okolnostmi vylučující protiprávnost na úzce stanovené (život, zdraví, majetek, čest aj.).

Naopak je výstižně uvedeno v TrZ, že pokud odvracíme útok, který je namířen proti nám může být obrana důraznější než útok, jelikož by poté samotná obrana ztrácela svou funkci (účel). Dovolím si v tomto konstatovat, že tímto naše trestní úprava poskytuje obránci možnost ztrestat útočníka. Přitom je opravdu velice společností žádané, aby se obránce útočnickovi postavil. Ovšem dle práva je také po občanech žádáno, aby dostatečně znali meze nutné obrany i krajní nouze.

Myslím, že by nebylo ku škodě blíže formulovat způsob útoku u nutné obrany. Dále bychom si mohli vzít příklad z německé trestní úpravy v tom, že by do ust.

nutné obrany byla přidána formulace, že i za nesplnění podmínek nutné obrany a to pouze za předpokladu jednal-li obránce ve strachu či z leknutí aj., z důvodu útoku, nebude trestně odpovědný. Tudíž za těchto podmínek bude obránce beztrestný.

Seznam použité literatury

LEGISLATIVA

ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

ČESKO. Zákon č. 140 ze dne 1. ledna 1962. Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 86 ze dne 1. srpna 1950. Trestní zákon.

Trestní zákon Spolkové republiky Německo (Strafgesetzbuch – StGB), C.H.Beck: München 1993, přeložil: Oldřich Suchý, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996.

ČESKÁ A SLOVENSKÁ FEDERATIVNÍ REPUBLIKA. Zákon č. 23 ze dne 9. ledna 1991. Listina základních práv a svobod č. 23/1991 Sb.

LEGISLATIVA Z INTERNETU

EPRAVO.CZ. ASPI: Wolters Kluwer. *Trestní zákon: o zločinech, přečinech a přestupcích*. [online]. [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

ZDROJE

BURDA, E.: Útok, proti kterému je přípustná nutná obrana. *Trestně-právní revue* 2010. roč. 9., č. 2. ISSN 1213-5313.

FICO, R.: *Nutná obrana*. Vydavatel neuveden, 2001, ISBN 80-968329-3-X

GŘIVNA, T.; VANDUCHOVÁ, M., (ed). *Aktuální problémy rekodifikace trestního práva hmotného*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. ISBN 0323-0619.

HAFT, F. *Strafrecht. Allgemeiner Teil*. 7. vydání, München: C. H. Beck, 1996. ISBN 3406413161.

- HEJDA, J. a kol.: *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Vysoká škola ekonomická v Praze: Oeconomica, 2007, ISBN 978-80-245-1163-4
- JELÍNEK, J.; a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009.
- JELÍNEK, J. a kol.. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, Student (Leges). ISBN 978-80-87212-49-3.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná a zvláštní část*. 1. vyd. Leges, 2009, ISBN 978-80-87212-24-0.
- KADLECOVÁ, M. *Dějiny Československého státu a práva (1918-1945)*. 2. opr. vyd. Brno: Doplněk, 1992, Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, ISBN 80-901-1027-4.
- KALLAB, J. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské (část obecná a zvláštní)*. Praha: Melantrich a.s., 1935.
- KANT, I. *Metaphysik der Sitten*. Hamburg, 1966.
- Kol.: *Dějiny československého státu a práva (1918-1945)*. Brno: Masarykova univerzita-právnická fakulta v nakladatelství Doplněk, 1992, ISBN 8090110274.
- KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-1790-822.
- KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 802101301X.
- KUCHTA, J.: *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno, MU Brno, 1999. ISBN 80-210-2198-5.
- MÍŘIČKA, A. *Trestní právo hmotné*. Praha: Všehrd, 1934.
- POLÁK, P.: *Praktikum z trestního práva hmotného: obecná část*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, Beckova skripta. ISBN 978-807-4001-611.
- SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. II. Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.
- ŠÁMAL, P., Některé aktuální problémy návrhu kodifikace trestního zákoníku v roce 2007. In *Acta Universatis Carolinae*. ISSN 0323-0619.
- ŠÁMAL, P., *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, Velké komentáře. ISBN 978-807-4004-285.

ŠÁMAL P., F., PURÝ, a S., RIZMAN. *Trestní zákon: komentář.: I. a II. díl 6.* doplněné a přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.

ŠÁMAL, P, F., PURÝ, S., RIZMAN, *Trestní zákon. Komentář. I. díl, 5.* doplněné a přepracované vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-624-7.

VANGELI, B.: *Zákon o Policii České republiky: komentář.* 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-807-4001-420.

VOKOUN, R. *Vybrané aktuální otázky nutné obrany a krajní nouze.* 1. vyd. Praha: AUCI, 1989.

ŽATECKÁ, E.: *Trestní právo hmotné a procesní - Zvláštní část.* Brno: Masarykova universita, 2009. ISBN 9788021050945.